

OKAMNELO ŽIVLJENJE V LOŠKIH HRIBIH

IV. Retski greben na Jelovici

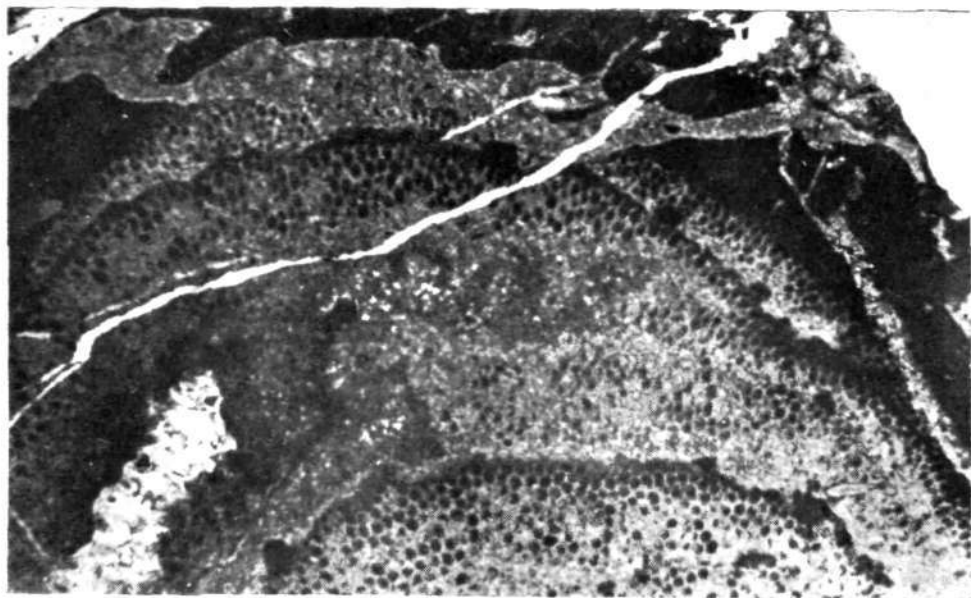
Preden se pomakneva, zvesti spremljevalec, iz triadne dobe v jursko, postojva še za hip pri kraju triade, ki ji pravimo stopnja, na ozemlju današnje Jelovice. Tam sva tudi obstala na najinem potovanju, ko sva opazovala, kako nastajajo kamnine loške pokrajine in motrila živalski in rastlinski svet.

V dolgih milijonih let triadne dobe je nastala, kot sva videla (Loški razgledi IX, str. 55 do 58), na sedanji Jelovici več kot 1000 m debela kamnita skorja. V njej se skoraj povsod vrstijo druga vrh druge plasti sivega, zdaj svetlejšega, zdaj temnejšega, precej čistega apnenca, zloženega v ogromni skladovnici.

Svetel apnenec najdeva tudi ob cesti s Češnjice na Rovtarico, v okolici Raztok, ob cesti z Raztok na Mosti in še malo naprej proti jugu. Vendar ta apnenec ni naložen v plasteh, kot je ponekod drugje po Jelovici. Neplastnat je in zdi se kot ogromna, enolična gmota. Kako to?

Pri najinem kolovratenju križem po morju današnje Jelovice nasledva na podvodne čeri med Raztokami in Mostmi. Podmorski greben je tu. Na njem je vse živo, vse pisano, prijetno nama postane, nič več se ne dolgočasiva. Tu, na grebenu ostaniva, z njim se pomikajva više in više. Kaj kmalu spoznava, da se nama tla pod nogami počasi spodmikajo, greben tone globlje in globlje. Toda kolikor se greben pogrezne, toliko mu dodajo organizmi na grebenu novega materiala. Vsaj nekaj časa se nama ni treba bati pogina. Kaj vse srečava na grebenu? Greben ustvarjajo različne živali in rastline le malo pod morskim površjem. Največ je mahovnjakov (sl. 1) in trdoživnjakov (sl. 2). Oboji ustvarjajo z množico organizmov obsežne skorjaste prevleke, drugo vrh druge, in zapuščajo spodnja prazna domovanja zemeljskih skorij. Različnih barv so. Med kolonijami mahovnjakov in trdoživnjakov rastejo posamične korale (sl. 3, 4), ki ustvarjajo greben še mikavnejši. Po luknjah čepijo morske gobe. Tu in tam zbudi najino pozornost in previdnost morski ježek. Kar precej je različnih alg, ki z živimi barvami zaljšajo greben. Med to pisano družbo srečava še drobcene praživali, ki se tu prav dobro počutijo. Med njimi je posebno pomembna vrsta *Cheilosporites itrolensis*. Pri ustvarjanju grebena je sicer brez pomena, zanimiva pa bo postala, ko bodo raziskovalci Zemlje raziskovali okamnelo življenje.

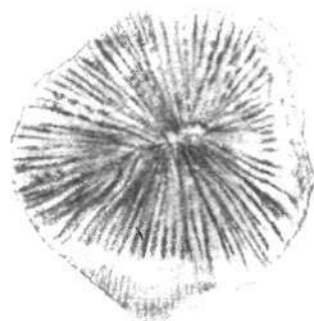
Najin podmorski greben je že močno zrasel, na tisoče in milijone organizmov je dalo zanj svoja domovanja. Morsko dno pa se še kar naprej pogreza. Toda pri tem ne pozabiva, da tisočletja minevajo kot dnevi. Tudi grebenu je usojen pogin, ki ga doleti pri kraju triadne dobe.

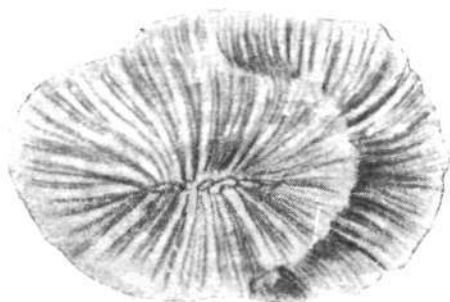
SL. 1

SL. 2

SL. 3

SL. 4

SL. 5

Okamneli greben med Raztokami in Mostmi na Jelovici se nam je ohranil še v današnje dni. V svetlem, neplastnatem apnencu je vse polno različnih mahovnjakov, trdoživnjakov, koral, nekaj pa je tudi morskih gob, ostankov morskih ježkov, različnih apnenčevih alg in luknjičark. Med slednjimi je najzanimivejša vrsta *Cheilosporites tirolensis*. Okrog te okamnine so si strokovnjaki že precej belili glave, pa še danes zanesljivo ne vemo, kam pravzaprav spada. Sprva so jo imeli za rdečo algo. Vendar so kmalu spoznali bistvene razlike med katerimikoli algami in rodom *Cheilosporites*. Tedaj se jim je zdel najbolj podoben morskim gobam in mednje so ga nekaj časa tudi uvrščali. Pred nedavnim pa je Amerikanec A. G. Fischer prišel do zaključka, da *Cheilosporites* ne more biti niti alga niti morska goba, in da je najverjetneje doslej edina velika luknjičarka iz triadne dobe. Vendar ta vrsta ni nobena redkost v retskih grebenschkih apnencih tudi v Avstrijskih in Bavarskih Alpah. Na Slovenskem jo poznamo danes le še na Begunjščici. Dosedanja raziskovanja vedno bolj potrjujejo domnevo, da je živela samo v času retske stopnje. Če je temu res tako, bo njen pomen še večji, saj bo vodilna okamnina za najmlajšo stopnjo triadne dobe.

Nekdanji podmorski greben med današnjimi Raztokami in Mostmi pa nam ve povedati še to in ono zanimivost. Nadaljnja raziskovanja nam bodo šele pokazala njegov obseg in vse ali vsaj pretežno večino organizmov, ki so tam živeli, razmere v sosesčini grebena in še marsikaj drugega. Zato se danes zadovoljiva s tem, kasneje kdaj pa morda še kaj več.

Zusammenfassung

VERSTEINERSTES LEBEN IM BERGLAND VON SKOFJA LOKA IV

Der Autor führt den Leser auf das Obertriasriff zwischen Raztoke und Mosti (Jelovica). Als riffbauende Organismen finden wir dort Bryozoen, Hydrozoen, Einzelkorallen und Kalkalgen. Besonders ist der Nachweis von *Cheilosporites tirolensis* zu erwähnen.

Sl. 1. Mahovnjak, eden od graditeljev grebenskega apnenca na Jelovici. (Mikroskopski zbrusek, večkrat povečano.) — Sl. 2. Trdoživnjak, pomemben graditelj grebenskega apnenca na Jelovici. (Mikroskopski zbrusek, večkrat povečano.) — Sl. 3 in 4. V grebenskem apnencu na Jelovici je pogostna posamična korala iz rodu *Montlivaultia*. — Sl. 5. *Cheilosporites tirolensis*, zelo verjetno luknjičarka, redek prebivalec na jelovškem grebenu. (Skica.)